

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. ЛАЗАРЯНА**

РАДА З ГУМАНІТАРНОГО ВИХОВАННЯ

ВІСНИК КУРАТОРА

№ 52

(квітень 2012)

**ДНІПРОПЕТРОВСЬК
2012**

Укладач: Дешко Л. К.

УДК 378

Вісник куратора № 52 (квітень 2012 р.)

Рекомендовано до друку Радою з гуманітарного виховання 17 лютого 2012 року

Редактор: Лагдан С. П.

Комп'ютерний набір: Сидорчук Н. В.

Зміст

1. Особливості формування екологічної культури майбутнього фахівця у вищій школі (*Яришкіна Л. О. – доц., завідувач кафедри «Хімія та інженерна екологія», Зеленько Ю. В. – доц. кафедри «Хімія та інженерна екологія»*)
2. Результати соціологічного дослідження щодо проблем здоров'я студентів університету (*Пономаренко І. Ю. – доц. каф. соціології та філософії, керівник соціологічної групи, Дешко Л. К. – доц. каф. соціології та філософії, керівник «Школи куратора»*)
3. Згадаємо ці дати (*Дешко Л. К. – доцент кафедри соціології та філософії, керівник «Школи куратора», Лагдан С. П. – ст. викладач кафедри українознавства*)
4. До уваги кураторів: Цифровий репозитарій ДНУЗТ: проблеми та шляхи розвитку (*Савельєва О. А. – бібліотекар 2 категорії Медіа залу*)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

В умовах сучасної екологічної кризи, тільки подолання якої може забезпечити збереження життя на планеті, основою етичного виховання і освіти людини, перш за все, є розробка принципів взаємин людини і природи. У зв'язку з цим, великого значення набувають екологічна освіта і виховання студентів.

Сфера екологічних знань включає не тільки класичне біологічне ядро, але і ряд соціальних, філософських, економічних проблем. Сучасна екологія включає дані природничих, суспільно-політичних, технічних, економічних і юридичних наук. До її компетентності входять питання охорони природи і раціонального використання її ресурсів, визначення стратегії і тактики гармонізації взаємин суспільства і навколишнього середовища. Нині, коли антропогенний вплив зумовлює зміни практично у всіх екосистемах планети, і навіть в космічному просторі, найважливішим завданням стало глобальне удосконалення природокористування, узгодження планів на міжнародному рівні, обов'язкове обґрунтування всіх видів господарської діяльності, світова співпраця у глобальних заходах для охорони біосфери планети.

Продовження неконтрольованої експлуатації природних ресурсів може призвести до глобальної катастрофи. Ліквідація наслідків регіональних і глобальних криз і усунення їх загрози в майбутньому є актуальним завданням людства. Для вирішення цих проблем необхідно трансформувати екологічну стратегію і тактику та принципи організації загальної екологічної освіти. Тому екологічна освіта в освітньому просторі України стала нормативною дисципліною у навчальних планах усіх напрямів професійно-орієнтованої освіти. Її завданнями є: ознайомлення студентів з екологічною ситуацією у світі і з прогнозами на майбутнє; формування їх екологічного світогляду та акцентування уваги на вирішенні проблем виживання в умовах глобальних і регіональних екологічних криз.

Два останні десятиліття ХХ сторіччя ознаменувалися усвідомленням того, що наступила нова ера в розвитку економіки, науки і культури держав – ера науки, інформатики і наукоємних технологій. У результаті різкої дії науково-технічного розвитку на біосферу, що посилилася останнім часом, практичне значення екології надзвичайно зросло. Вона служить науковою основою при визначенні заходів щодо використання і охорони природних ресурсів, збереження навколишнього середовища у сприятливому для проживання людини стані.

Сучасне суспільство опинилося перед вибором: або залишити існуючий спосіб взаємодії з природою, що неминуче може призвести до екологічної катастрофи, або зберегти біосферу, придатну для життя, але для цього необхідно

змінити тип діяльності, що склався. Останнє можливо за умови докорінної перебудови світогляду людей, цінностей у галузі як матеріальної, так і духовної культури і формування нової – екологічної культури.

Звідси слідує: екологічна культура є органічною, невід’ємною частиною культури, яка охоплює всі сторони мислення і діяльності людини, що співвідносяться з природним середовищем.

У науково-педагогічній літературі набули широкого поширення такі поняття, як «екологізація світогляду», «екологізація виробництва», «екологізація свідомості», «екологізація мислення», «екологізація освіти». У всіх випадках під екологізацією розуміють процеси, пов’язані з оптимізацією і гармонізацією відносин між суспільством і природою, і зміни, які виникають у духовному і матеріальному житті в умовах екологічної кризи, радикальної трансформації суспільного буття. Екологізація системи освіти означає формування нового світогляду і новий підхід до діяльності, заснований на формуванні ноосферно-гуманітарних і екологічних цінностей, метою якої є підготовка екологічно грамотних фахівців. Саме сьогодні необхідна екологізація всієї системи освіти і виховання.

Крім того, практична діяльність фахівців доводить, що є тісний зв’язок між екологічним світоглядом та іншими науками. Уміння і знання в галузі екології людини, що отримані сьогоднішніми студентами, згодом дозволять їм у процесі виконання своїх професійних обов’язків успішно досягати належного ефекту організації профілактичних заходів, робити внесок у формування основ здорового способу життя, які сприяють збереженню, зміцненню, розвитку й управлінню станом здоров’я нації.

Таким чином, для ефективного вирішення сучасних екологічних проблем потрібні фахівці з новим мисленням, що володіють знаннями в галузі передових, екологічно безпечних технологій виробництва. З цієї точки зору украй важливо визначити педагогічні умови екологічної освіти студентів технічних ВНЗ. Ефективність екологічної освіти залежить і від регіонального компоненту його змісту, і від специфіки майбутньої спеціальності студентів. Цьому питанню в даний час приділяється недостатньо уваги.

Важлива роль у формуванні екологічної культури суспільства відводиться соціальним інститутам. Є чотири основні типи екологічних соціальних інститутів, які залежно від своїх функцій поділяються на практичні, наукові, педагогічні й управлінські. Велике значення при цьому надається засобам масової інформації (преса, радіо, телебачення).

Отже, найважливішим аспектом сучасної екологічної освіти є наукова пропаганда того, що екологічні закони стосуються і матеріальної, і духовної культури і, таким чином, впливають на соціальні процеси. Охорона природи через зворотний зв’язок повернеться до нас охороною благополуччя людини.

Слід визнати, що ще недостатньо розроблена сама методологічна основа, необхідна для прикладних досліджень з екологічної освіти студентів і конкретних методичних розробок; система загальної середньої освіти не має у своєму розпорядженні сталих принципів екологічної освіти; є певний розрив між рівнем загальної шкільної екологічної освіти і рівнем розвитку еколого-педагогічної освіти; намітилося загострення зіставлення гуманітарної, природничо-наукової і технічної культур, у зв'язку з цим в екологічній освіті об'ємно представлений природничо-науковий зміст, але істотно відстає гуманітарний, зокрема недостатньо уваги приділяється соціальній екології.

З позицій культурології екологічна культура є компонентом культури суспільства в цілому і включає оцінювання засобів, якими здійснюється безпосередня дія людини на природне середовище, а також засобів духовно-практичного освоєння природи (відповідні знання, культурні традиції, ціннісні установки і так далі).

Поняття «екологічна культура» охоплює таку культуру, яка сприяє збереженню і розвитку системи «суспільство-природа».

У систему екологічної освіти закладені наступні принципи: гуманізація, науковість, інтеграція, безперервність, систематичність і взаємопов'язане розкриття глобальних, регіональних і локальних аспектів екології.

Екологічна освіта відіграє інтеграційну роль у всій системі загальної вищої освіти. Вона виконує наступні педагогічні функції:

- сприяє становленню і розвитку єдиної картини світу у свідомості студентів;
- є істотним компонентом гуманізації всієї освіти;
- формує загальнонавчальні і загальнолюдські уміння прогнозувати свою діяльність і діяльність інших людей;
- розширює можливості етичного виховання у процесі навчання.

У світовій і вітчизняній практиці розглядаються три можливі моделі екологічної освіти:

1. *однопредметна* – вводиться інтегрована навчальна дисципліна екологічної спрямованості;
2. *багатопредметна* – здійснюється екологізація традиційних навчальних курсів і дисциплін;
3. *змішана* – вводиться новий курс екологічної спрямованості з одночасною екологізацією традиційних навчальних предметів.

Ученими були розроблені специфічні принципи екологічної освіти: принцип єдності пізнання – переживання – дії; принцип безперервності; принцип взаємозв'язку глобального, національного і краєзнавчого підходу до аналізу екологічних проблем і шляхів їх вирішення; принцип міждисциплінарності та ін., які разом склали основу екологічної освіти.

У розвинених державах розроблені й удосконалюються різні програми і концепції розвитку екологічної освіти, програми і плани підготовки фахівців-екологів сучасного рівня. За декілька останніх років видано багато посібників і підручників, науково-популярної і публіцистичної літератури, знято фільми і розроблено рекомендації еколога-виховного змісту. Варто відзначити також затверджений Конференцією ООН документ щодо навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) – програму «Порядок денний для ХХІ століття», де дана узагальнена оцінка еволюції цивілізації і, що особливо істотно, фундаментальним чином обґрунтований висновок про життєву необхідність переходу людства до моделі сталого розвитку.

Як ядро системи екологічної освіти сьогодні виділено чотири взаємопов'язані компоненти: *пізнавальний* – основні ідеї про характер взаємодії природи і суспільства, про глобальні екологічні проблеми і шляхи їх вирішення і т. под.; *ціннісний* – ціннісні орієнтації про багатобічну суспільну і особисту значущість природи; *нормативний* – основи етичних і правових норм природокористування, правила поведінки у навколишньому середовищі; *діяльнісний* – види і способи діяльності студентів, направлені на формування пізнавальних і практичних умінь екологічного характеру.

Авторами пропонується здійснення послідовної екологізації вузівських навчальних дисциплін. Цей процес торкається як навчальної, так і позанавчальної діяльності студентів, будується на принципах цілісності, єдності і спадкоємності всіх ланок та етапів вузівського навчання, а також на встановленні міжнаочних зв'язків й інтеграції навчальних дисциплін. Таким чином, актуальність екологізації вузівських навчальних дисциплін визначається: значущістю екологічної освіти студентів у цілому, недостатньою розробленістю її змісту, форм і методів навчання студентів технічних спеціальностей і необхідністю підготовки екологічно грамотних фахівців технічного профілю.

При створенні освітньо-виховних програм необхідно надавати перевагу таким методам, формам і методичним прийомам навчання, які будуть:

1. Стимулювати студентів до постійного поповнення знань про навколишнє середовище (конференції, семінари, бесіди, доповіді студентів, диспути і вікторини);
2. Сприяти розвитку творчого мислення, уміння передбачати наслідки природоутворювальної діяльності людини (це методи, що забезпечують формування інтелектуальних умінь: аналіз, синтез, порівняння, встановлення причинно-наслідкових зв'язків; це також традиційні методи: бесіди, спостереження);
3. Забезпечувати розвиток дослідницьких навиків, умінь, вчити ухвалювати екологічно доцільні рішення і набувати нових знань;
4. Залучати студентів до практичної діяльності із вирішення проблем навколишнього середовища місцевого і регіонального значення (захист

природи від руйнувань, визначення чинників ризиків, пропаганда екологічних знань: лекції, бесіди, листівки, плакати).

Усі наведені методичні прийоми покликані формувати екологічну культуру на рівні свідомості. Саме свідомість формує той колективний розум, який, згідно з думкою В. І. Вернадського й інших авторів, визначає майбутнє не тільки людини, але і всієї структури нашої планети. Якщо прийняти позицію В. І. Вернадського і близьких до неї переконань П. Тейяра де Шардена, то можна дійти висновку, що екологія в своєму широкому розумінні – це наука про людину, що несе і виконує місію розуму, керівника природою.

*Яришкіна Л. О. – доц., зав. каф.
«Хімія та інженерна екологія»,
Зеленько Ю. В. – доц. каф. «Хімія
та інженерна екологія»*

Бібліографічний список

1. Дерябо С. Д., Ясвин В. П. Экологическая педагогика и психология. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996.– 303 с.
2. Экологическое образование и воспитание: Метод. рекомендации. – Улан-Удэ, 1990. – 29 с.
3. Освіта (Україна ХХІ століття): Державна Національна програма // Освіта: Всеукраїнський громадсько-політичний тижневик. – 1993. – №№ 44, 45, 46.
4. За пределами роста: Учеб. пособие / Д. Х. Медоуз, Д. Л. Медоуз, И. Рандерс. – М.: Прогресс, Пангея, 1994. – 304 с.
5. Головки О. Н. Непрерывное экологическое образование: Проблемы универсализации: Монография / О. Н. Головки. – М.: Приоритет МВ, 2000. – 144 с.

Щорічно проводиться:

1. Всеукраїнська олімпіада з дисципліни «Екологія» для технічних спеціальностей.
2. Міжнародна конференція «Екологічний інтелект».

Спецкурс, що рекомендується для кураторської години – «Людина – є природа» із наступною структурою:

1. Проблема «людина – природа». Вплив природного середовища на розвиток людини, суспільства. Цільові аспекти природокористування й охорони природи. Етичний, естетичний, правовий, релігійний, гігієнічний аспекти взаємодії людини і природи. Організаційні форми охорони природи. З історії руху за охорону природи.
2. Проблеми охорони природи (глобальні, регіональні, краєзнавчі) – поресурсний і комплексний підходи.

Фільми екологічної тематики, що рекомендуються:

1. «Home» - 2009 р.
2. «Earth report state of the planet».
3. «BBC. An experiment to save the world».
4. «An inconvenient truth».

Пропозиції, що вносяться:

1. Створення суспільного молодіжного волонтерського руху.
2. Екологічні мотиваційні газети, плакати, конкурси.

**РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
«ЯКЕ МІСЦЕ ЗАЙМАЄ ПРОБЛЕМА ЗДОРОВ'Я У СТУДЕНТІВ?»**

Нами були визначені цілі, завдання, об'єкт і предмет дослідження, сформульовані гіпотези, визначена вибірка.

Мета дослідження:

Метою даного соціологічного дослідження є вивчення проблеми ставлення студентів до свого здоров'я.

Завданням нашого дослідження стало:

Зібрання та аналіз інформації з даного питання за допомогою соціологічного опитування.

Об'єкт дослідження:

студенти факультетів ОБЗ, Е, М, ПЦБ, ТК. (500 студентів.)

Визначений предмет дослідження:

ставлення студентів до свого здоров'я.

Ми припускаємо, що більшість студентів вважають себе здоровими людьми. Наслідки даного опитування покажуть, що основною причиною погіршення стану здоров'я у студентів є нераціональне харчування та велике навантаження у навчанні.

Ми припускаємо, що великий вплив на стан здоров'я сучасної молоді мають шкідливі звички.

Ми вважаємо, що частіше всього студенти харчуються вдома або в гуртожитку.

Ми припускаємо також, що це дослідження покаже, що раціон харчування у студентів незбалансований.

Ми думаємо, що ранковій зарядці не всі студенти приділяють увагу.

На нашу думку, більшість студентів надають перевагу поліпшенню свого здоров'я на морі, оскільки це є більш поширений метод відпочинку і відновлення здоров'я.

Дослідження покаже, що більшість студентів використовують свій вільний

час для відпочинку з друзями, а не для загартовування та спорту.

Питання ставлення студентів до свого здоров'я ми вирішили розкрити за допомогою проведеного нами соціологічного дослідження. До категорії опитаних увійшло 500 студентів.

Першим в анкеті було поставлено таке питання: «Що, на Вашу думку, потрібно робити для збереження здоров'я?»

Варіанти відповідей	Кількість відповідей, %
Раціонально харчуватися	68
Займатися спортом	73
Уникати шкідливих звичок	51
Звертатися у разі потреби до лікаря	10
Усі варіанти відповідей	8

Виходячи з результатів аналізу даного питання, ми бачимо, що найбільшу кількість голосів отримали варіанти відповідей «раціонально харчуватися», «займатися спортом» та «уникати шкідливих звичок».

8 % опитаних схилиються до всіх варіантів відповідей.

Лише 10 % респондентів звертаються у разі потреби до лікаря.

Серед своїх варіантів відповідей 8% студентів обирають всі варіанти.

Зіставляючи дані нашого дослідження з даними подібного дослідження 2007 року, слід зазначити, що тенденції залишилися ті ж. І тоді на першому місці були варіанти відповідей «раціональне харчування», «заняття спортом» та «уникання шкідливих звичок».

Ми можемо тільки припускати, чому студенти не звертаються до лікаря. Можливо, їх лякають високі ціни на медичні послуги, або це недовіра до медичного обслуговування взагалі? Але факт залишається фактом: тільки 10 % опитаних студентів вважають, що для збереження здоров'я потрібно звертатися до лікаря.

Результати відповідей на наступне питання «Які, на Вашу думку, фактори негативно впливають на стан вашого здоров'я?», розмістилися наступним чином:

Варіанти відповідей	Кількість відповідей, %
Неуважне ставлення до свого здоров'я	50
Недостатньо відпочинку	29
Велике навантаження у навчанні	19
Ваш варіант відповіді	2

Аналіз результатів, наведених у таблиці, показує, що 50 % студентів вважає неуважне ставлення до свого здоров'я основним фактором впливу на його стан. Варіант «недостатньо відпочинку» відзначили 29 % студентів.

Для 19 % опитаних негативний вплив на здоров'я має велике навантаження у

навчанні.

Серед власних варіантів студенти відзначають погану екологію – 2%.

Як видно з аналізу даних, наша гіпотеза, що більша частина студентів, відповідаючи на питання про фактори, які впливають на здоров'я, вибере варіант відповіді «велике навантаження у навчанні», не підтвердилася.

Відповіді на питання «Чи споживаєте Ви наркотики?»:

Варіанти відповідей	Кількість відповідей, %
Ніколи не зроблю цього	87
Спробував (ла), зараз не вживаю	13
Ні, але хотілося б спробувати	0
Наркотики стали для мене проблемою	0

З даної таблиці ми отримали такі результати:

87 % студентів відзначили, що ніколи не спробують наркотики;

13 % студентів вживали наркотики, але зараз не «бавляться».

По 0 % отримали такі варіанти відповідей: «ні, але хотілося б спробувати» та «наркотики стали для мене проблемою».

Порівнюючи наші дані із даними дослідження 2007 року, слід зазначити, що відсоток варіанта «ніколи не зроблю цього» виріс. Радує те, що цей результат поліпшився.

Як бачимо, пропаганда про шкідливість вживання наркотиків має позитивні результати.

Результати відповідей на питання «Чи часто Ви споживаєте алкоголь?»:

Варіанти відповідей	Кількість відповідей, %
У свята	42
Іноді	40
Регулярно	14
Ніколи не пробував(ла)	4

Із загального числа опитаних студентів 42 % споживає алкоголь у свята.

40 % відзначили варіант «іноді».

14 % назвали варіанти «регулярно» та 4 % «ніколи не пробував(ла)».

У цілому аналіз результатів на дане питання свідчить про те, що більшість опитаних студентів не зловживають алкоголем – 86 %. У той же час, порівнюючи результати нашого опитування з дослідженням, яке було проведене в 2007 році, можна відмітити, що кількість студентів, які відповіли, що вживають алкоголь регулярно, збільшилась на 10 % (із 4 % до 14 %). Ця тривожна тенденція свідчить про те, що проблема алкоголізму серед молоді стає усе більш серйозною.

Відповіді на запитання «Чи палите Ви?»:

Варіанти відповідей	Кількість відповідей, %
Ні, це шкідливо для здоров'я	42
Так, не можу покинути	38
Палив(ла), але покинув(ла)	19
Ні, але хочу спробувати	1

Безумовно, позитивним є той факт, що 42 % ставляться до паління негативно. 38 % мають цю шкідливу звичку та не можуть покинути.

Радє те, що 19 % покинули палити. 1 % хоче спробувати.

У 2007 році не палило 62 % опитаних студентів. У 2011 році відповіли, що не палять, лише 42 % респондентів. За 4 роки кількість студентів, що палять, збільшилася на 20 %. Це є негативним показником. Наша гіпотеза про те, що великий вплив на стан здоров'я сучасної молоді мають шкідливі звички, була підтверджена, оскільки дані результати показують зменшення відсотку осіб, що вживають алкоголь та палять. Не підлягає сумніву той факт, що студенти, що палять і п'ють, не додають собі здоров'я.

У наступному питанні ми хотіли з'ясувати, скільки раз на день харчуються студенти. Результати зведені в таблиці:

Варіанти відповідей	Кількість відповідей, %
2 рази	40
3 рази	27
4 рази	7
1 раз	0
Ваш варіант відповіді	25

Виходячи з результатів даного питання, можна зробити висновок, що 40 % студентів харчуються 2 рази на день, що, безумовно, негативно впливає на стан здоров'я.

27 % встигають поїсти 3 рази.

7 % голосів одержала відповідь «4 рази» та 0 % «1 раз».

Серед власних варіантів студенти визначають варіант «по-різному» та надають йому 25 % відповідей.

Відповідно тільки 34 % (27 % + 7 %) опитаних студентів харчуються регулярно. Це, без сумніву, ненормальна ситуація.

Даний аналіз підтвердив нашу гіпотезу, що причиною погіршення стану здоров'я студентів є нераціональне харчування.

Ми вирішили з'ясувати, які продукти переважають у раціоні студентів.

Результати зведені в таблиці:

Варіанти відповідей	Кількість відповідей, %									
	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
Овочі	135	175	80	165	15	0	0	0	0	0
М'ясо	140	175	80	45	15	0	0	10	0	0
Ковбаса, сосиски	190	170	55	5	0	0	30	0	0	0
Молоко, сметана, сир, йогурти	260	135	10	10	5	0	0	0	0	0
Фрукти	200	180	50	10	10	5	0	0	0	0
Хлібні вироби	170	160	60	20	10	5	5	0	0	0

Аналіз результатів відповідей на дане питання показує, що із 500 опитаних студентів тільки у 25 молочні продукти займають від 30 до 50 % раціону, у 135 студентів – 20 %, у 260 студентів – тільки 10 %.

Тож робимо висновок, що молочні продукти не користуються у студентів великою популярністю.

Щодо вживання фруктів, то результати не кращі: 25 опитаних студентів відмітили, що в їхньому раціоні фрукти займають від 40 до 60 %, у 50 студентів – 30 %, у 180 студентів – 20 % і у 200 студентів – 10 %.

Варіант «ковбаса, сосиски» вибрали 30 студентів – 70 %. У 5 студентів у раціоні вони займають 40 %, у 55 студентів – 30 %, у 170 студентів – 20 %, і 10 % – у 190 студентів.

У варіанті «м'ясо» спостерігається така тенденція: у 10 опитаних воно займає 80 %, у 15 опитаних – 50 %, у 45 опитаних – 40 %, у 80 опитаних – 30 %, у 175 опитаних – 20 %, у 140 опитаних – 10 %.

Виявилось, що овочі в раціоні студентів не зазнали широкого вживання, і лише 15 опитаних студентів половину свого раціону віддають овочам, у 245 студентів овочі займають від 30 до 40 %, у 175 опитаних – 20 %, у 135 опитаних – 10 %.

Хоч і говорять, що хліб всьому голова, але у раціоні студентів він займає невеликий відсоток. Лише у 40 опитаних – 40-70 %, у 60 опитаних – 30 %, у 160 опитаних – 20 %, у 170 опитаних – 10 %.

Даний аналіз підтверджує нашу гіпотезу, що у студентів раціон харчування незбалансований, вони мало споживають молочні продукти, овочі та фрукти, а це приводить до неповноцінного розвитку молодого організму.

Відповіді на питання «Як Ви, частіше всього, харчуєтесь?»:

Варіанти відповідей	Кількість відповідей, %									
	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
Вдома або в гуртожитку	0	0	5	15	30	65	80	5	105	70
У кафе	140	100	25	20	5	0	10	0	0	0
Бутербродами або пиріжками	250	95	50	15	10	0	0	0	0	0

Виходячи з результатів даного питання, можна зробити висновки, що з 500 опитаних студентів лише 70 стовідсотково харчуються вдома або в гуртожитку, 105 студентів харчуються вдома або у гуртожитку у 90 % випадків, 35 студентів – у 80 % випадків, 145 студентів – від 60 до 70 % випадків, і 50 студентів – у 30-50 % випадків.

Меншу перевагу студенти надають харчуванню в кафе: лише 10 студентів харчуються там (у 70 % випадків), 5 студентів – у 50 %, 45 студентів – у 30-40 %, 100 студентів – у 20 %, та 140 студентів – у 10 %.

Виявилося, що бутерброди та пиріжки не користуються у студентів широкою популярністю: 25 студентів із 500 вживають їх у 40-50 % випадків, 50 студентів – у 30 %, 95 студентів – у 20 %, та 250 студентів – у 10 %.

Аналіз даної таблиці підтвердив нашу гіпотезу про те, що частіше всього студенти харчуються вдома або в гуртожитку, а це є добрим показником, оскільки домашня їжа, звісно, найбільш корисна для здоров'я.

Відповіді на запитання «Чи робите Ви ранкову зарядку?» розподілилися таким чином:

Варіанти відповідей	Кількість відповідей, %
Ні	62
Іноді	33
Так	5

Як ми й стверджували в нашій гіпотезі, більшість (62 %) опитаних не приділяє уваги ранковій зарядці.

33 % студентів відзначили варіант «іноді».

Та лише 5 % обрали варіант «так».

Для того, щоб дізнатися, як студенти використовують свій вільний час, ми задали наступні запитання. Відповіді на нього дали такі результати:

Варіанти відповідей	Кількість відповідей, %
Відпочиваю з друзями	41
Займаюся улюбленою справою	29
Приділяю сну	18
Відвідую спортивні зали	12

Більшість отриманих варіантів відповідей зводиться до наступних варіантів: студенти відпочивають з друзями (41 %), займаються улюбленою справою (29 %), приділяють сну (18 %). Дуже мало відповіли (12 %), що займаються в спортивних залах.

Серед своїх варіантів відповідей студенти відзначають такі: «мало вільного часу», «працюю», «навчаюсь».

Наступне запитання у нашій анкеті було поставлено так: «Як Ви поліпшуєте

стан свого здоров'я влітку?»):

Варіанти відповідей	Кількість відповідей, %
Відпочиваю на морі	58
Відпочиваю за містом	38
Лікуюсь в санаторії	4

Як ми й гадали, більш поширеним став варіант відповіді «відпочиваю на морі» (58 %).

38 % студентів надають перевагу відпочинку за містом.

4 % лікуються в санаторіях.

Серед своїх варіантів згадувалися такі, як «відпочиваю вдома», «поєдную фізичну працю з відпочинком».

Останнім в анкеті стояло питання «Чи вважаєте Ви себе здоровою людиною?»):

Варіанти відповідей	Кількість відповідей, %
Так	45
Не впевнений (на)	39
Ні	16

45 % студентів вважають себе здоровими, а це, без сумніву, дуже низький показник.

39 % голосів одержав варіант «не впевнений (на)».

16 % респондентів вважають себе нездоровими людьми.

Висновок:

Проаналізувавши відповіді студентів, ми дійшли висновку, що не всі гіпотези підтвердилися. Ми припускали, що на погіршення стану здоров'я у студентів впливає нераціональне харчування та велике навантаження у навчанні. Але виявилось, що у відповідях студентів переважає варіант «неуважне ставлення до свого здоров'я». Результати відповідей на питання «Як Ви частіше всього харчуєтесь?» співпадають з нашою гіпотезою про те, що більшість студентів харчуються вдома.

Ми припускали, що великий вплив на стан здоров'я сучасної молоді мають шкідливі звички. Студенти теж так вважають. Результати відповідей показали, що більша частина студентів ніколи не споживали наркотиків (87%). Це, без сумніву, позитивний результат нашого дослідження.

Наша гіпотеза про те, що більшість студентів вважає себе здоровими людьми, не підтвердилася. Тільки 45 % опитаних відповіли, що вважають себе здоровими.

Проаналізувавши питання «Які продукти переважають у Вашому раціоні?»),

ми дійшли висновку, що студенти у малій кількості вживають молочні продукти, фрукти та овочі. Виявилось, що їх харчування не достатньо збалансоване. А це негативно впливає на організм та призводить до авітамінозу та інших захворювань.

Дослідження показало, що більшість студентів намагається дотримуватися здорового способу життя, уникає шкідливих звичок або намагається їх позбутися. Більшість опитаних поліпшують стан свого здоров'я відпочинком на морі чи за містом.

Порівняно з проведеним аналогічним дослідженням у 2007 році більшість показників мають невеликі розбіжності. Але змінилась ситуація стосовно певних питань.

Тривогу викликає той факт, що кількість студентів, які відповіли, що вживають алкоголь регулярно, збільшилась на 10 %, а кількість студентів-курців збільшилась на 20 %. Ріст цих шкідливих звичок, звісно, негативно відображається на здоров'ї студентів.

Ми вважаємо, що дані, які були одержані в результаті дослідження, мають не тільки пізнавальний характер, а й допоможуть студентам задуматися над проблемою здоров'я.

Результати даного дослідження допоможуть деканам і кураторам груп визначатися з напрямками виховної роботи, зокрема більше уваги приділяти боротьбі зі шкідливими звичками.

*Пономаренко І. Ю. – доц. каф.
соціології та філософії, керівник
соціологічної групи,
Дешко Л. К. – доц. каф. соціології
та філософії, керівник
«Школи куратора»*

Список використаної літератури:

1. В. А. Ядов. Стратегия социологического исследования. – М.: ИКЦ «Академкнига», «Добросвет», 2003.
2. Как провести социологическое исследование. – М.: Политиздат, 1900.
3. Социальная статистика / Под ред. И. И. Елесеевой.
4. Соціологія. Курс лекцій / Под ред. В. М. Пичи. 2002.
5. Юнда И. Ф., Юнда Л. И. Социально-психологические и медико-биологические основы: Учебное пособие. – 2000.

24 ТРАВНЯ – ДЕНЬ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ ТА КУЛЬТУРИ

У цей день вшановуються святі рівноапостольні першопросвітники Кирило і Мефодій. Вони – творці писемності, які здійснили переклад богословських книг з грецької мови на старослов'янську, поширювали християнське вчення. Поява абетки і виникнення писемності сприяли розвиткові літератури слов'янських народів, і слов'янська мова стала третьою в Європі після грецької та латини.

Слов'янська писемність і культура належать до найдавніших у Європі. Як доводять вітчизняні та зарубіжні вчені, писемність народу, що прийшов з Азії і розселився по Дунаю, Дністрі, Бугу, Дніпрі та Віслі виникла задовго до прийняття християнства. Задовго до того часу, яким датовано перші писемні пам'ятки, що дійшли до наших днів. Якщо ж, наприклад, говорити про народ, який пізніше став називатися українцями, то писемність на його території була відома ще русам антського періоду. Сусіди русів зазначали, що на берегах Дніпра писали «чъртами и ръзами». Який вигляд мало це письмо? На це запитання сучасні вчені однозначної відповіді не знаходять.

Створення нинішньої абетки, якою користуються слов'янські народи, пов'язують з іменами візантійських проповідників християнства, болгарів за походженням Кирила та Мефодія.

Костянтин – Кирило (827 – 869 рр.) був не лише видатним візантійським дипломатом та проповідником вчення Христа, але й видатним письменником. Він автор творів «Передмова до Євангелія», «Віршові молитви», «Полемічні бесіди», «Розповідь про відкриття мощей Климента Римського», «Гімн Климентові Римському», «Писання про правдиву віру», низки перекладів.

Його старший брат Мефодій (Методій), дати життя бл. 815-885 рр., уславився як автор твору «Канон на честь Димитрія Солунського» та численних перекладів з грецької.

У процесі творення Кирилом та Мефодієм слов'янської абетки певне значення мала поїздка Кирила до Херсонесу. Близько 860 року Кирило (його ще називали Костянтином Філософом) за дорученням візантійського імператора їздив до Хазарії.

Країна ця була розташована у причорноморських і прикаспійських степах, сусідила з Руссю. Як свідчить «Житіє Костянтина Філософа», по дорозі до Херсонесу «беседовавъ с ним в силу речи приемъ, своей беседе прикладая различни письменъ гласнаа и согласнаа и к Богу молитву творя, вскоре начать чести и сказати и мнози ся ему дивляху».

Видатні вчені сучасності розглядали це висловлювання як вказівку на те, що в Херсонесі (давноруське місто Корсунь) тоді вже існувала якась слов'янська

писемність, її й використали згодом брати-проповідники при створенні нової абетки. Слід нагадати, що існувало дві давньослов'янські абетки, якими користувалися християнські проповідники – глаголиця та кирилиця. Глаголиця була розповсюджена у X-XI ст. переважно у західній частині Балканського півострова та у Великоморавському князівстві, де проповідували брати. Кирилиця була створена дещо пізніше. В основу абетки було покладено грецьке письмо. Кирилиця була розповсюджена у південних, східних та західних слов'ян.

Створення уніфікованої для усіх слов'ян писемності мало велике значення в історії країн південно-східної Європи, зіграло, зокрема, позитивну роль у зміцненні зв'язків українського та болгарського народів, їх державності.

Розвиток культури Київської Русі відбувався самобутнім шляхом, але на той час під благодійним впливом болгарської писемності та культури в цілому. Багато які книги, не лише богослужбні, спочатку перекладалися з грецької на старослов'янську мову болгарськими просвітниками.

У давньоруських літописах є згадки про відкриття при князівських дворах шкіл для дітей бояр, де викладали ченці-просвітники.

У цілому ж саме в період X-XII ст. були закладені основи тих дружніх взаємовідносин наших народів, що в подальші віки успішно розвивалися. У XI ст. на Русі був широко відомий збірник болгарського царя Симеона «Златоструй» – звід обґрунтувань влади царя, а також пов'язаний з іменем царя Симеона «Ізборник Святослава» – своєрідна енциклопедія того часу з питань зоології, ботаніки, медицини, мінералогії, космографії, логіки і граматики.

Переймаючи багато цінного з культури давньої Болгарії, самобутня культура Київської Русі, починаючи з XI ст., своєю чергою також впливає на культуру Болгарії. За Дунаєм поширюються житія руських святих – Ольги, Бориса і Гліба, Феодосія Печерського та ін.

Великого значення набувають не лише для Русі, але й для усього слов'янства чудові взірці давньої літератури: «Повість временних літ», «Слово о полку Ігоревім», «Повчання» Володимира Мономаха, звід законів «Руська правда».

Культурний взаємовплив здійснювався на той час різними шляхами і найперше через особисті контакти давньоруських і болгарських просвітників, шляхом безпосереднього спілкування населення на нижньому Дунаї, вихідців з Русі і Болгарії, в монастирях Костантинополя і Афону.

Благотворний взаємовплив проявлявся також у сфері мистецтва, насамперед в архітектурі, живописі, церковно-півчому мистецтві, в художніх ремеслах, народній творчості, у побуті. Християнська культура, привнесена з Візантії через Болгарію, зазнавала впливу корінної культури слов'ян.

Творилося нове мистецтво, що пережило віки. Знайомство з такими видатними спорудами культової архітектури XI-XIV ст., як Софійський собор, Золоті ворота, церковно-соборний ансамбль Києво-Печерської лаври у Києві і

Боянська церква у Софії, церква Сорока мучеників у Тирново, церкви святих Івана Хрестителя, Стефана, архангелів Михаїла і Гавриїла, храм Вседержителя в Несебрі тощо дозволяє говорити про спільні риси, зокрема, у способі змішаної кладки стін, при якому ряди каменю і цегли чергуються, а також у внутрішньому художньому оформленні приміщень, що проявляється в схожості мозаїки і фрескового живопису, іконопису і стінопису, за стилем і змістом, за художнім виконанням, розташуванням, за характером виробів художнього ремесла.

*Дешко Л. К. – доц. каф. соц.
та філ., керівник «Школи
куратора»,
Лагдан С. П. – ст. викладач
кафедри українознавства*

До уваги кураторів

ЦИФРОВИЙ РЕПОЗИТАРІЙ ДНУЗТ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

У наш час стрімкими темпами розвивається міжнародний рух Відкритого Доступу (ВД) до наукових знань, який передбачає створення нової моделі наукової комунікації. Ця модель включає:

- відкриття електронних тематичних або інституційних репозитаріїв (або їх спільне подання);
- створення електронних журналів відкритого доступу.

У реалізації цієї нової моделі наукової комунікації провідну роль відіграють університетські бібліотеки. Саме бібліотека як структура, що традиційно володіє навичками роботи з інформацією та активно впроваджує інформаційно-комунікаційні технології в практику діяльності, зобов'язана забезпечити підготовку якісних метаданих, збереження і стабільність всіх інформаційних матеріалів, розміщених в репозитарії.

Що таке цифровий репозитарій і відкритий доступ?

Цифровий репозитарій – це електронний архів наукової творчості університетського співтовариства (у ДНУЗТ – eaDNURT, режим доступу – <http://eadnurt.diiit.edu.ua>). Електронний репозитарій відкритого доступу є для університету «вікном» у світ науки, інструментарієм для поширення створених в університеті інтелектуальних продуктів та обміну результатами проведених досліджень зі світовим співтовариством.

Крім того, в умовах економічної кризи, наслідком якої є стрімке підвищення вартості видань і різке скорочення придбання їх бібліотеками, а також надання їх читачам, відкритий доступ – це реальна можливість для університетів:

- забезпечити постійний і зручний доступ до наукових публікацій вчених;
- підвищити рівень цитування наукових робіт та їх вплив на інші дослідження;
- підвищити рейтинг вчених та університету в цілому.

Відкритий доступ (ВД) – це безкоштовний доступ до розміщених в Інтернеті та опублікованих в реферованих журналах статей, а також до інших наукових матеріалів з правом читати, завантажувати, копіювати, поширювати, публікувати, шукати, посилатися на повнотекстові статті, індексувати тощо, тобто використовувати з будь-якою законною метою без фінансових, юридичних чи технічних перешкод.

Відкритий доступ – це не «самвидав», не спосіб обійти реферування або звільнитися від необхідності нормальної публікації. Це просто засіб зробити наукові результати легкодоступними всьому науковому співтовариству України і світу через Інтернет.

Документи, які регламентують положення про створення репозитарію відкритого доступу в ДНУЗТ

Основні принципи відкритого доступу сформульовані в декількох документах:

- Будапештська ініціатива «Відкритий доступ» (Budapest Open Access Initiative), яка була проголошена на зборах, проведених Інститутом «Відкрите Товариство» 14 лютого 2002 р. в Будапешті.
- У жовтні 2003 р. під час спеціально скликаної конференції була проголошена Берлінська декларація про відкритий доступ до наукових та гуманітарних знань (Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities).
- Наказ ректора ДНУЗТ «Про створення електронної бібліотеки й електронного репозитарію наукових праць співробітників університету» від 17.11.2009.

У всіх цих документах викладені два основних принципи: розміщення і збереження наукової публікації в електронному архіві; забезпечення до неї безкоштовного доступу.

Електронний репозитарій ДНУЗТ

У жовтні 2010 р. ДНУЗТ приєднався до міжнародної ініціативи «Відкритий доступ». Університетський електронний репозитарій на початок 2012 року містив більше 600 електронних матеріалів (від окремих наукових статей до збірників матеріалів конференцій), розташованих в різних тематичних колекціях. Зі структурою репозитарію і повнотекстовими документами можна ознайомитись за адресою <http://eadnurt.diiit.edu.ua:82>. За цей час було більше 60 000 переглядів електронних матеріалів, виявлені найбільш популярні матеріали. На початок січня це: *Долина Л. Ф. «Очистка сточных вод от биогенных элементов» – 113 переглядів; Петренко Е. А. «Автоматизация процессов обслуживания читателей в библиотеке ДНУЖТ» – 111 переглядів; «Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту: історія і сучасність. Бібліографічний показник 1958-2006 рр.» – 102 перегляди; Біляєв М. М. «Очищення шахтних вод*

для крапельного зрошення сільськогосподарських культур» – 100 переглядів; Банніков Д. О. «Визначення коефіцієнта бокового тиску сипучого матеріалу в замкненій посудині» – 100 переглядів; Козаченко Д. М. «Моделювання скоочування відчепи як динамічної системи взаємопов'язаних вагонів» – 98 переглядів.

Інформацію про статистичні дані можуть отримати зареєстровані для самоархівування користувачі в модулі статистики DSpace.

Університетський репозитарій зареєстрований в Міжнародному реєстрі архівів відкритого доступу (ROAR) <http://roar.eprints.org/>. Це дозволяє розширити інформативність про роботи наших вчених у світі. Пошук робіт та інформацію про авторів можна вести через пошукові системи Google, Mail та інші.

Крім того, автор через систему репозитарію може зв'язатися з колегами з-за кордону. Зокрема, у січній географія країн – відвідувачів репозитарію була наступна: Україна, Росія, Польща, Ізраїль, Фінляндія, Білорусь, Казахстан, Сполучені Штати Америки, Німеччина (статистика mail.ru). Отже, поступово зростає цитованість робіт наших авторів як в Україні, так і за її межами. З цієї причини, а також враховуючи вимоги міжнародних наукометричних баз даних, що індексують статті вчених, наявність метаданих англійською мовою є обов'язковою умовою. До метаданих належать: ПІБ авторів, назва, ключові слова, анотація, бібліографічний опис.

Що виграє автор, роблячи свої публікації доступними через університетський репозитарій?

Наукові роботи, опубліковані у відкритому доступі, мають набагато більший вплив на науковий процес. Ефективність наукової роботи оцінюється не тільки за кількістю публікацій вченого, дослідника, викладача, але й за результатом їхнього внеску в розвиток науки. При оцінці цього показника одним із найбільш важливих інструментаріїв є підрахунок кількості як звернень до роботи, так і використання її результатів для подальших висновків та частоти цитування. Більш того, весь життєвий цикл статті – публікація, читання, цитування та подальший розвиток у роботі інших дослідників – інтенсифікується та прискорюється, якщо стаття доступна через ВД.

Що викликає побоювання автора при публікації своїх робіт в репозитарії ВД?

- *Авторське право може бути порушено.* Розміщення в репозитарії ВД статей, після публікації їх в рецензованих наукових журналах, не порушує авторські права на інтелектуальну власність, якщо автор не передав на статтю виняткові права видавництву. В обов'язковому порядку вся інформація про авторів збережена і надається разом з повнотекстовими матеріалами. Як правило, ембарго на розміщення статті в репозитарії після її публікації в журналі складає 5-6 місяців
- *Онлайнні засоби масової інформації ненадійні.* Популярність інформаційно-комунікаційних технологій переоцінити складно. Інтернет міцно займає свої позиції у всіх сферах. І наукова сфера інтересів, у першу чергу, відповідає

філософії ВД. За дослідженнями американських вчених, при розміщенні статті у ВД значно збільшується звернення до неї. А її цитування в різних галузях науки збільшується від 36 до 200%.

• *Архівація – це складно і займає багато часу.* Іноді складності технічного характеру дійсно можуть виникнути при самоархівації авторами перших робіт. Але за умови розуміння переваг, які дає ВД для автора та університету в цілому, це не займе багато часу. І завжди можна звернутися за інформацією та допомогою в бібліотеку (кім. 262), за тел. 1-86 або е-пошта: e-library@b.diit.edu.ua. Досвід університетських бібліотек України та зарубіжжя свідчить про те, що, незважаючи на активну самоархівацію, науковці здебільшого передають власні праці для подальшого розміщення в репозитарії працівникам бібліотек. За цим принципом працює більшість світових університетських репозитаріїв ВД.

Самоархівування

Цифрові репозитарії відкритого доступу – це цифрові колекції наукових робіт, в яких автори самі можуть розміщувати свої наукові матеріали. Це можна зробити або до публікації (препринт), або після неї (постпринти). Таке розміщення називають самоархівування (self-archiving).

Науково-технічна бібліотека закликає всіх учених університету розміщувати свої роботи в університетському репозитарії самостійно.

З інструкцією щодо занесення нових матеріалів (самоархівування) в репозитарії можна ознайомитися в розділі «Довідка». Для отримання додаткової інформації звертатися в медіа-зал бібліотеки (кім. 262), за телефоном 1-86 або електронною поштою: e-library@b.diit.edu.ua

Підводячи підсумки, можна сказати, що переваги репозитарію відкритого доступу в нашому університеті очевидні і дозволяють здійснити:

1. Оперативний і зручний доступ до публікацій вчених нашого університету з будь-якої країни світу;
2. Можливість розміщення та збереження не тільки текстових, але й мультимедійних матеріалів: відео, аудіо, презентації і т. д.
3. Реальна можливість підвищення рівня цитування статей, рейтингу журналів, індексу Хірша. У кінцевому підсумку – підвищення рейтингу університету.

Для доступу наших учених до світових архівів з теми, що їх цікавить, можна звернутися до міжнародного реєстру репозитаріїв відкритого доступу (ROAR), тематичного пошуку, режим доступу: <http://roar.eprints.org/content.html>, міжнародного реєстру журналів відкритого доступу (DOAJ; режим доступу: <http://www.doaj.org/doi?func=browse&uiLanguage=en>).

*Савельєва О. А.,
бібліотекар 2 категорії
Медіа-залу*